

4. Соловей Я. Г. Музыка у духовному розвитку особистості // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія». – 2015. – № 1. – С. 121–125.

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ОСМИСЛЕННЯ «НОМО FESTIVUS» ЯК ФЕНОМЕНУ КУЛЬТУРИ ПОСТМОДЕРНУ

Поправко Ольга, Реппих Олександр

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

e-mail: popravko_olga@ukr.net

Щоб розкрити сутність «Homo festivus» або «людини, що святкує» звернемося до свята як феномену культури. Зазначимо, що свято народжує емоційний настрій і дарує непритаманні будням почуття й відчуття, такі як: великодушність, щедрість, оптимізм тощо. Воно повністю змінює зміст людини, адже, переважна більшість з нас погодиться, що відчуває себе по-іншому у вільний час, і особливо – у святкові дні (які дозволяють певні вольності). Свято дарує можливість бути іншим. Особливо актуальним це є для сучасної людини, яка відчуває потребу вислизнути з суб'єктивного відчуття прискореного ритму життя, виру хаотично змінюваних подій.

Поняття «Homo festivus» в науковий обіг увів французький публіцист, історик Ф. Мюре, який вперше його окреслив у своїй праці «Після історії».

Попередником «Homo festivus» можна вважати «Homo Ludens» («Людини, яка грає»), яка представлена в ігровій концепції культури голландського вченого Й. Гейзінга. У своїй концепції автор відображає особливості життя й діяльності людини і доводить, що вона повинна зайняти своє законне місце в просторі культури і життя.

Вчений зробив гру основою основ, виходячи з того, що вона, на його думку, є епіцентром людської культури в цілому й свят, зокрема. Свято він розглядає як найбільш яскравий і повний прояв «священної гри»: через форму та функції гри, яка не залежить ні від людини, ні від культури, знаходить своє вираження пізнання того, що людина ніби укорінена в сакральному порядку речей [6, с. 37]. Культура, в первинних її формах «грається». Вона не народжується безпосередньо з гри, а розвивається в ній і за її зразком [6, с. 46].

У межах ігрової концепції Й. Гейзінга розкриває й значення свята в житті людини та суспільства, наголошуючи при цьому на його упорядковуючій функції. Ця функція свята

висвітлюється і в інших святкових концепціях, але Й. Гейзінга запропонував новий спосіб її обґрунтування у контексті розкриття значення архаїчного культу. Й. Гейзінга пояснює культ з ігрової точки зору, наголошуючи, що «у грі й через гру [людство] втілює уявлювані події й допомагає тим самим підтримати світовий порядок», «... культ – не більш ніж щеплення до гри. Однак первісним фактом була саме гра як вона є» [6, с. 36]. Свято завжди пов'язане з грою, «між святом і грою ... існують найтісніші відносини»; втрата святом елемента гри або перетворення цього елемента на «фальшиву гру» згубним чином впливає на його зміст [6, с. 40].

Отже, можемо стверджувати, що поява «Homo Ludens» сприяло становленню «Homo festivus» та її осмисленню в культурному просторі сучасного світу.

До проблеми кризи святкової культури в сучасному суспільстві привертає увагу й Х. Кокс. Його концепція свята, яку він виклав у праці «Свято блазнів». Подібно до Й. Гейзінги, Х. Кокс прослідковує зв'язок свята з суспільними змінами. Він визнає факт кризи святкової культури й наслідки цього явища: «святкування вже не об'єднують людей, як у давнину, не пов'язують їх ні з природою, ні з історією духовних шукань людства, ні з соціальною історією [5, с. 115]. Причини кризи святкової культури Х. Кокс вбачає у втраті західною людиною справжньої віри («смерть богів»), культ роботи й раціонального. Пригнічення духу святковості й фантазії ставить під загрозу соціально-історичне існування людського роду, адже в світі, який безперервно змінюється, свято й фантазія є незамінними засобами адаптації й оновлення.

У святі він вбачає можливість удосконалення сучасного суспільства, яке переживає духовний занепад, що в свою чергу відобразилось на сутності свята. За словами Х. Кокса, ескапізм і насильство є головними хворобами сучасності, зцілення від яких можна знайти, «звернувшись до духу свята, тому що саме свято вміє говорити «так» життю та «ні» суспільній несправедливості» [5, с. 141]. На його думку, «лікування» західного суспільства почало здійснюватись під впливом таких «святкових» рухів, як «хіпі» і «нові ліві», до того ж, перші втілили в собі безпосереднє світосприймання й містичне споглядання, а другі – загальну участь і антиавторитарність, властиві, внутрішній природі свята [5, с. 142].

У монографії «Після історії» Ф. Мюре також бачить «Homo festivus» ключовою фігурою суспільства Постмодерну, але висловлює власну позицію. «Homo festivus» в осмисленні автора це своєрідна модель сучасного стану свідомості людини. Аналізуючи ідеї Ф. Мюре Р. Х. Аль-Хуссаїн в статті «Концептуалізація соціально-філософських моделей людини в XX столітті» пише: «в цій моделі людини змінені моральні норми, які допускають те, що колись вважалося аморальним. На авансцену її приватного життя під прикриттям толерантності виступили крайні форми гедонізму й еротики. «Homo festivus» не просто

вважає за краще ... ерзацкультуру, вона свідомо пристосовує літературу та історію до свого культурного рівня, фальсифікуючи їх зміст. І, нарешті, вона нетерпимо ставиться до всього, що не вписується в її уявлення» [1, с. 30].

Автор звинувачує «Homo festivus» у виникненні цивілізації Постмодерну. Ф. Мюре пише: «Homo festivus» дивиться в свою епоху як в дзеркало і дякує їй за те, що вона зробила її такою могутньою. Насправді ж жодна з «Homo festivus» не може перевершити іншу, бо кожна – всього лише «Homo festivus» і не може стати ніким іншим» [3, с. 34].

На антропологічному вимірі свята наголошує Р. Кайуа, пов'язуючи свято безпосередньо з часом. Вчений протиставляє його не лише буденному життю людей, а й вільному від роботи. Причому, час свята – «це криза, апогей, момент стрімкого прискорення й концентрації». Завдяки буйності й шаленству, які панують на святі, людина «виринається з домашнього затишку, з особистого чи родинного життя й потрапляє у вихор масової несамовитості, де натовп бурхливо стверджує свою єдність та неподільність, разом витрачаючи свої сили й багатство» [2, с. 68].

У вітчизняній культурі зберігається трохи інше бачення «Homo festivus». «Людина, яка святкує» в нашій традиції зберігає своє національне коріння, вона належить народній культурі і, незважаючи на вплив часу, продовжує жити і демонструвати себе навіть в просторі сучасності.

У вітчизняній культурі немає чіткого розмежування феноменів гри, свята, праці. А. Ф. Некрилова зазначає: «в усі епохи в житті будь-якого народу святам відводилась величезна роль. Потреба в святах властива людству з найдавніших часів. Homo sapiens був одночасно і Homo Ludens – людиною, яка грає, і Homo Feriens – людиною святкуючою» [4, с. 52].

Н. А. Хренов у своїй книзі «Людина, яка грає» в російській культурі», формує образ російської людини як людини святкової, в якій протягом багатьох століть зберігається ігрове ставлення до світу. Автор аналізує святкову культуру Росії, її історичну трансформацію і зміну ставлення людини до свята і свята до людини. Н. А. Хренов відзначає що «Homo festivus» домінує в сучасному культурному просторі і якщо раніше її маску людина одягала в певні суворо регламентовані святкові дні, то зараз, на думку автора, така маска вже стала повноцінною частиною людини. Сучасне свято, як стверджує Н. А. Хренов, характеризується тим, що в будні людина носить маску обов'язкового, а в святі (на дозвіллі) вона її скидає і стає самою собою. Н. А. Хренов пише: «Індивід ніби виходить з берегів звичної поведінки, експериментуючи з собою, намагаючись постати в іншому образі. У той самий час сенс святкового перевтілення полягає в тому, щоб не просто покинути тісні форми своєї самості, а перевтілитися в божественного предка» [7, с. 26].

Таким чином, проаналізувавши основні філософсько-культурологічні концепції «Homo festivus», можемо зробити висновок, що зазначений феномен зумовлений кризою святкової культури, яка стала наслідком трансформаційних процесів, пов'язаних зі становленням цінностей культури Постмодерну. Сучасна людина постійно знаходиться в святковій атмосфері, але втрачає повноцінне почуття святковості, вона постійно святкує, але втрачає спроможність повноцінно святкувати, що, у свою чергу несе загрозу буттю людини.

Список використаних джерел

1. Аль-Хуссаини, Р.Х. Концептуализация социально-философских моделей человека в XX веке // Теория и практика общественного развития. Философские науки. – № 4. – 2011. – С. 30
2. Кайуа Р. Миф и человек. Человек и сакральное ; [пер. с фр., вступ. ст. С. Н. Зенкина]. – М. : ОГИ, 2003. – 296 с.
3. Мюре Ф. После истории. [Электрон. ресурс] ; [пер. с фр. Н. Кулиш] // Иностран. лит. – 2001. – № 4. Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/inostran/2001/4/mure.html>
4. Некрылова, А.Ф. Русские народные городские праздники, увеселения и зрелища. Конец XVIII – начало XX век. – Санкт-Петербург, 2004.
5. Роднянская И. Б. Праздник шутов. Теологический очерк празднества и фантазии // Современные концепции культурного кризиса на Западе : сб. ст. – М. : Наука, 1976. – 152 с.
6. Хайзинга И. Homo Ludens; статьи по истории культуры [Пер., сост. и вступ. ст. Д. В. Сильвестрова; Комент. Д. Э. Харитоновича]. – М.: Прогресс – Традиция, 1997. – 416 с.
7. Хренов, Н. А. «Человек играющий» в русской культуре. – СПб., 2005

ГАРМОНІЗАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ І МОДЕРНИХ ЦІННОСТЕЙ СВІТОГЛЯДУ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА (на ґрунті порівняльних лексем)

Пєфті Вєльміра, Єрмоленко Світлана,

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Єрмоленко С. І.

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

e-mail: cvitlana.lana@gmail.com

Юрій Андрухович як постмодерніст має великий вплив на сучасну молодь. Його вміння поєднувати традиційні та заборонені теми унікальне. Окрім того, мистецтво слова письменник втілює не тільки на папері, але й на сцені. Така популяризація власних витворів